

מִשְׁךְ חֶסֶדְךָ, לִידְעֶיךָ; וְצִדְקָתְךָ, לְיִשְׂרָאֵל-לֵב (תהילים לו,יא).

סֵפֶר רֵאשׁוֹן וְהוּא סֵפֶר הַמִּדֶּעַ

הַלְכוּתֵי חֲמֵשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוּת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה, הַלְכוּת דְּעוּת, הַלְכוּת תַּלְמוּד תּוֹרָה, הַלְכוּת עֲבוּדָה זָרָה וְחֻקּוֹת הַגּוֹיִים, הַלְכוּת תְּשׁוּבָה.

הַלְכוּת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה. יֵשׁ בְּכָלֶלָן עֶשְׂרֵי מִצְוֹת שֶׁשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) לִידַע שִׁישׁ שָׁם אֱלֹהִים; (ב) שְׁלֹא יַעֲלֶה בְּמַחְשָׁבָה שִׁישׁ שָׁם אֱלֹהִים זִוְלָתִי ה'; (ג) לִיַּחַדּוֹ; (ד) לֹא־הִבּוֹ; (ה) לִירְאָה מִמֶּנּוּ; (ו) לְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ; (ז) שְׁלֹא לַחֲלֹל שְׁמוֹ; (ח) שְׁלֹא לֵאבֹד דְּבָרִים שֶׁנִּקְרָא שְׁמוֹ עָלֵיהֶן; (ט) לִשְׁמַע מִן הַנְּבִיא הַמְדַבֵּר בְּשְׁמוֹ; (י) שְׁלֹא לְנַסּוֹתוֹ.

הַלְכוּת דְּעוּת. יֵשׁ בְּכָלֶלָן אַחַת עֶשְׂרֵה מִצְוֹת חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) לְהַדְמוֹת בְּדַרְכָּיו; (ב) לְהַדְבִּק בִּיּוֹדְעָיו; (ג) לֹא־הִבּ אֶת רַעִים; (ד) לֹא־הִבּ אֶת הַגֵּרִים; (ה) שְׁלֹא לְשַׁנֵּא אַחִים; (ו) לְהוֹכִיחַ; (ז) שְׁלֹא לְהַלְבִּין פָּנִים; (ח) שְׁלֹא לַעֲנוֹת אֶמְלִלִּין; (ט) שְׁלֹא לְהִלֵּךְ רַכִּיל; (י) שְׁלֹא לְנַקֵּם; (יא) שְׁלֹא לְנֹטֵר.

הַלְכוּת תַּלְמוּד תּוֹרָה. יֵשׁ בְּכָלֶלָן שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה: (א) לְלַמֵּד תּוֹרָה; (ב) לְכַבֵּד מַלְמֶדֶה וִיּוֹדְעִיהָ.

הַלְכוּת עֲבוּדָה זָרָה וְחֻקּוֹת הַגּוֹיִים. יֵשׁ בְּכָלֶלָן אַחַת וַחֲמִשִּׁים מִצְוֹת שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְתִשְׁעַ וְאַרְבָּעִים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) שְׁלֹא לְפָנוֹת אַחֵר עֲבוּדָה זָרָה; (ב) שְׁלֹא לְתוֹר אַחֵר הִרְהוֹר הַלֵּב וְרֵאשִׁית הָעֵינַיִם; (ג) שְׁלֹא לְגַדֵּף; (ד) שְׁלֹא יַעֲבֹד אוֹתָהּ כְּדֶרֶךְ עֲבוּדָתָהּ; (ה) שְׁלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה לָּהּ; (ו) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת פֶּסֶל לַעֲצָמוֹ; (ז) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת פֶּסֶל אֲפִלּוּ לְאַחֲרִים; (ח) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת צוּרוֹת אֲפִלּוּ לְנוֹאִי; (ט) שְׁלֹא לְהַדִּיחַ אַחֲרִים אַחֲרֶיהָ; (י) לְשַׂרֵּף עֵיר הַנִּדְחָת; (יא) שְׁלֹא לְבָנוֹתָהּ; (יב) שְׁלֹא לְהַנּוֹת מִכָּל מְמוֹנָה; (יג) שְׁלֹא לְהַסִּית יַחֲיד לְעַבְדָּהּ; (יד) שְׁלֹא לֹא־הִבּ הַמַּסִּית; (טו) שְׁלֹא לַעֲזֹב שְׁנֵאתוֹ; (טז) שְׁלֹא לְהַצִּילוֹ; (יז) שְׁלֹא לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת; (יח) שְׁלֹא יִמָּנַע מִלְּלַמֵּד עָלָיו חוֹבָה; (יט) שְׁלֹא לְהַתְנַבֵּא בְּשֵׁמָהּ; (כ) שְׁלֹא לְשַׁמַּע מִן הַמְתְּנַבֵּא בְּשֵׁמָהּ; (כא) שְׁלֹא לְהַתְנַבֵּא בְּשִׁקְרָה, וְאֲפִלּוּ בְּשֵׁם ה'; (כב) שְׁלֹא לְגוֹר מִהֲרִיגַת נָבִיא שִׁקְרָה; (כג) שְׁלֹא לְשַׁבַּע בְּשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה; (כד) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת אוֹב; (כה) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת יִדְעוֹנִי; (כו) שְׁלֹא לְהַעֲבִיר לַמֶּלֶךְ; (כז) שְׁלֹא לְהַקִּים מִצְבָּה; (כח) שְׁלֹא לְהַשְׁתַּחֲוֹת עַל אֲבָן מִשְׁפִּית; (כט) שְׁלֹא לְטַע אֲשֵׁרָה; (ל) לֵאבֹד עֲבוּדָה זָרָה וְכָל הַנַּעֲשֵׂה בְּשִׁבְלָהּ; (לא) שְׁלֹא לְהַנּוֹת בְּעֲבוּדָה זָרָה וּבְכָל מְשַׁמְשִׁיָּהּ; (לב) שְׁלֹא לְהַנּוֹת בְּצַפּוּיִי נַעֲבָד; (לג) שְׁלֹא לְכַרֵּת בְּרִית לְעוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה; (לד) שְׁלֹא לְחַן עָלֵיהֶם; (לה) שְׁלֹא יִשְׁבּוּ בְּאַרְצָנוּ; (לו) שְׁלֹא לְהַדְמוֹת בְּמִנְהַגוֹתָם וּבְמַלְבוּשָׁם; (לז) שְׁלֹא לְנַחֵשׁ; (לח) שְׁלֹא לְקַסֵּם; (לט) שְׁלֹא לְעוֹנֵן; (מ) שְׁלֹא לְחַבֵּר חֶבֶר; (מא) שְׁלֹא לְדַרֵּשׁ אֶל הַמֵּתִים; (מב) שְׁלֹא לְשַׁאֵל בְּאוֹב; (מג) שְׁלֹא לְשַׁאֵל בִּידְעוֹנִי; (מד) שְׁלֹא לְכַשֵּׁף; (מה) שְׁלֹא לְהַקִּיף פֶּאֶת רֹאשׁ; (מו) שְׁלֹא לְהַשְׁחִית פֶּאֶת הַזֶּקֶן; (מז) שְׁלֹא יַעֲדָה אִישׁ עַדִּי אֲשֶׁה; (מח) שְׁלֹא תַעֲדָה אֲשֶׁה

עֲדֵי אִישׁ ; (מט) שְׁלֹא לִכְתֹּב קַעֲקַע ; (ב) שְׁלֹא לְהִתְגֹּדֵד ; (נא) שְׁלֹא
לַעֲשׂוֹת קִרְחָה עַל מֵת.

הַלְכוֹת תְּשׁוּבָה. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא שִׁישׁוּב הַחוּטָא מַחֲטָאוֹ
לִפְנֵי ה', וְיִתְוֹדָה.

נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסֵפֶר זֶה, חֲמֵשׁ וְשִׁבְעִים שֵׁשׁ
עֲשָׂרָה מִהֶן מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְתִשַּׁע וַחֲמִשִּׁים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

הַלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה

יֵשׁ בְּכָלֶלֶן עֶשֶׂר מִצְוֹת שֵׁשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא
תַעֲשֶׂה ; וְזֶה הוּא פֶּרֶטֶן : (א) לִידַע שִׁישׁ שֵׁם אֱלֹהִים ; (ב) שְׁלֹא יַעֲלֶה
בְּמַחֲשָׁבָה שִׁישׁ שֵׁם אֱלֹהִים זִוְלָתִי ה' ; (ג) לִיַּחֲדוֹ ; (ד) לְאַהֲבוֹ ; (ה)
לִירְאָה מִמֶּנּוּ ; (ו) לְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ ; (ז) שְׁלֹא לְחַלֵּל אֶת שְׁמוֹ ; (ח) שְׁלֹא
לְאַבֵּד דְּבָרִים שֶׁנִּקְרָא שְׁמוֹ עָלֵיהֶן ; (ט) לְשִׁמֵּעַ מִן הַנְּבִיא הַמְּדַבֵּר
בְּשְׁמוֹ ; (י) שְׁלֹא לְנִסּוֹתוֹ. וּבְאֹר כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלוּ בְּפִרְקִים אֵלוּ.

הַלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה פֶּרֶק א

א. יְסוּד הַיְסוּדוֹת וְעִמּוּד הַחֲכָמוֹת, לִידַע שִׁישׁ שֵׁם מִצְוֵי רֵאשׁוֹן.
וְהוּא מִמְצִיא כָּל הַנִּמְצָא ; וְכָל הַנִּמְצָאִים מִן שָׁמַיִם וָאָרֶץ וּמֵה
בִּינֵיהֶם, לֹא נִמְצְאוּ אֶלָּא מֵאַמְתַּת הַמִּצְאוֹ. וְאִם יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת
שֶׁהוּא אֵינוֹ מִצְוִי, אֵין דְּבָר אַחֵר יָכוֹל לְהַמְצִאוֹת. וְאִם יַעֲלֶה עַל
הַדַּעַת שֶׁאֵין כָּל הַנִּמְצָאִים מְלַבְּדוֹ מִצְוִיִּים, הוּא לְבַדּוֹ יִהְיֶה מִצְוִי
וְלֹא יִבְטַל הוּא לְבִטּוֹלָם : שֶׁכָּל הַנִּמְצָאִים צָרִיכִין לוֹ ; וְהוּא בְּרוּךְ
הוּא אֵינוֹ צָרִיךְ לָהֶם, וְלֹא לְאַחַד מֵהֶם.

ב. לְפִיכָךְ אֵין אֲמַתָּתוֹ כְּאַמְתַּת אֶחָד מֵהֶם. הוּא שֶׁהַנְּבִיא אוֹמֵר
”וְה' אֱלֹהִים אֲמַת” (יְרֵמִיָּהוּ י') הוּא לְבַדּוֹ הָאֲמַת, וְאֵין לְאַחֵר
אֲמַת כְּאַמְתּוֹ. וְהוּא שֶׁהַתּוֹרָה אוֹמַרְת ”אֵין עוֹד, מְלַבְּדוֹ” (דְּבָרִים
ד, לה), כְּלוֹמַר אֵין שֵׁם מִצְוֵי אֲמַת מְלַבְּדוֹ כְּמוֹתוֹ.

ג. הַמִּצְוֵי הַזֶּה הוּא אֱלֹהִים הָעוֹלָם, אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ. וְהוּא הַמְּנַהִיג
הַגִּלְגָּל בְּכוּחַ שְׁאֵין לוֹ קֶץ וְתַכְלִית, בְּכוּחַ שְׁאֵין לוֹ הַפְּסָק,
שֶׁהַגִּלְגָּל סוֹבֵב תָּמִיד, וְאֵי אִפְשָׁר שִׁיסֵּב בְּלֹא מְסַבֵּב ; וְהוּא בְּרוּךְ
הוּא הַמְּסַבֵּב אוֹתוֹ, בְּלֹא יָד וְלֹא גּוֹף.

ד. וַיִּדְעִית דְּבָר זֶה מִצְוֹת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר ”אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ” (שְׁמוֹת
כב, דְּבָרִים ה, ו). וְכָל הַמַּעֲלָה עַל דַּעַתוֹ שִׁישׁ שֵׁם אֱלֹהִים אַחֵר, חוּץ
מִזֶּה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר ”לֹא-יִהְיֶה לָּךְ אֱלֹהִים אַחֲרַיִם,
עַל-פָּנָי” (שְׁמוֹת כב, דְּבָרִים ה, ו) ; וְכִפּוּר בְּעִיקָר, שֶׁזֶּה הוּא הָעִיקָר
הַגָּדוֹל שֶׁהַכָּל תָּלוּי בוֹ.

ה. אֱלֹהִים זֶה אֶחָד הוּא אֵינוֹ לֹא שְׁנַיִם וְלֹא יֵתֵר עַל שְׁנַיִם, אֶלָּא
אֶחָד, שְׁאֵין כְּיַחֲדוֹ אֶחָד מִן הָאֲחָדִים הַנִּמְצָאִים בָּעוֹלָם : לֹא
אֶחָד כְּמִין שֶׁהוּא כּוֹלֵל אֲחָדִים הֶרְבֵּה, וְלֹא אֶחָד כְּגוֹף שֶׁהוּא
נִחְלָק לְמַחֲלָקוֹת וְלִקְצוֹת ; אֶלָּא יַחֲדוֹ שְׁאֵין יַחֲדוֹ אַחֵר כְּמוֹתוֹ
בָּעוֹלָם.

ו. אֵלוּ הֵיוּ הָאֱלֹהוֹת הֶרְבֵּה הָיוּ גּוֹפִין וְגוּיּוֹת, מִפְּנֵי שְׁאֵין הַנִּמְנִיץ
הַשְׁוִיּוֹן בְּמִצִּיאָתָן נִפְרָדִין זֶה מִזֶּה אֶלָּא בְּמֵאֲרָעִין שִׁיאֲרָעוּ הַגּוֹפּוֹת

והגויות. ואלו הִיָּה היוצר גוף וגויה הִיָּה לוֹ קֵץ וְתַכְלִית, שְׁאִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת גּוֹף שְׁאִין לוֹ קֵץ. וְכָל שֵׁשׁ לוֹ קֵץ וְתַכְלִית, יֵשׁ לְכוּחוֹ קֵץ וְסוּף.

ז. ואלהינו בְּרוּךְ שְׁמוֹ, הוֹאִיל וְכוּחוֹ אֵין לוֹ קֵץ וְאִינוּ פּוֹסֵק, שְׁהָרִי הַגִּלְגֹּל סוֹבֵב תָּמִיד, אֵין כּוּחוֹ כּוֹחַ גּוֹף. וְהוֹאִיל וְאִינוּ גּוֹף, לֹא יֵאָרְעוּ מֵאֲרָעוֹת הַגּוֹפּוֹת כְּדִי שִׁיְהֵא נַחֲלָק וְנִפְרָד מֵאַחֵר; לְפִיכָף אֵי אֶפְשָׁר שִׁיְהִיָּה אֲלֵא אֶחָד. וַיִּדְעֵת דְּבַר זֶה מִצּוֹת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "ה' אֱלֹהֵינוּ, ה' אֶחָד" (דברים ו, ד).

ח. הָרִי מִפְּרֹשׁ בַּתּוֹרָה וּבִנְבִיא, שְׁאִין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹף וְגוֹיָה: שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם, הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת" (ראה דברים ד, לט; יהושוע ב, יא), וְהַגּוֹף לֹא יִהְיֶה בְּשָׁנֵי מְקוֹמוֹת. וְנֶאֱמַר "כִּי לֹא רְאִיתֶם, כָּל-תְּמוּנָה" (דברים ד, טו), וְנֶאֱמַר "וְאֵל-מִי תִדְמִיוֹנִי, וְאֲשׁוּה" (ישעיהו מ, כה); וְאֵלּוּ הִיָּה גּוֹף, הִיָּה דוּמָה לְשָׂאָר גּוֹפִים.

ט. אִם כֵּן מָה הוּא זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה "וְתַחַת רַגְלֵיו" (שמות כד, י), "כְּתֻבִּים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים" (שמות לא, יח; דברים ט, י), "יֵד-ה'" (שמות ט, ג; במדבר יא, כג; דברים ב, טו), "עֵינֵי ה'" (דברים יא, יב), "אָזְנֵי ה'" (במדבר יא, א; במדבר יא, יח), וְכִיּוֹצֵא בְּדִבְרִים הִלְלוּ הַכֹּל לְפִי דַעְתָּן שְׁלִבְנֵי אָדָם הוּא, שְׁאִינָן מִפִּירִין אֲלֵא הַגּוֹפּוֹת; וְדִבְרָה תּוֹרָה כְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם. וְהַכֹּל כְּנוּיִים הֵם, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "אִם-שְׁנוֹתַי בָּרַק חֲרָבִי" (דברים לב, מא), וְכִי חָרַב יֵשׁ לוֹ וּבְחֶרֶב הוּא הוֹרֵג; אֲלֵא מָשַׁל, וְהַכֹּל מָשַׁל.

י. רְאִיָּה לְדַבֵּר זֶה, שֶׁנִּבְיָא אֶחָד אוֹמֵר שְׂרָאָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא "לְבוּשָׁה כְּתֹלַג חֲזָר" (דניאל ז, ט), וְאַחֵר רָאָהוּ "חֲמוּץ בְּגָדִים מִבְּצָרָה" (ישעיהו סג, א); וּמִשֶּׁה רַבְּנוּ עֲצָמוּ רָאָהוּ עַל הַיָּם כְּגִבּוֹר עוֹשֶׂה מִלְחָמָה, וּבִסִּינֵי כְּשָׁלִיחַ צְבוֹר עָטוּף. לוֹמֵר שְׁאִין לוֹ דְמוּת וְצוּרָה, אֲלֵא הַכֹּל בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה וּבִמַּחְזָה. וְאַמַּתַּת הַדְּבַר, אֵין דַּעְתּוֹ שֶׁלְאָדָם יְכוּלָה לְהַשִּׁיגוֹ וּלְחַקְרוֹ; וְזֶה הוּא שֶׁאִמֵּר הַכְּתוּב "הַחֶקֶר אֱלֹהִים, תִּמְצָא; אִם עַד-תַּכְלִית שְׁדִי, תִּמְצָא" (איוב יא, ז).

יא. מָה הוּא זֶה שֶׁבִקֵּשׁ מִשֶּׁה רַבְּנוּ לְהַשִּׁיג כְּשֶׁאִמֵּר "הֲרֵאֵנִי נָא, אֶת-כְּבֹדְךָ" (שמות לג, יח) בִּקֵּשׁ לִידַע אֲמַתַּת הַמִּצְוָה שֶׁלַּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, עַד שִׁיְהִיָּה יָדוּעַ בְּלָבוּ כִּמּוֹ יִדְעֵת אֶחָד מִן הָאֲנָשִׁים שְׂרָאָה פָּנָיו וְנִחְקָקָה צוּרָתוֹ בְּקֶרְבּוֹ, שֶׁנִּמְצָא אוֹתוֹ הָאִישׁ נִפְרָד בְּדַעְתּוֹ מִשְׂאָר הָאֲנָשִׁים; כֵּךְ בִּקֵּשׁ מִשֶּׁה רַבְּנוּ לִהְיוֹת מְצִיאת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרָדֶת בְּלָבוּ מִשְׂאָר מְצִיאת הַנִּמְצָאִים, עַד שִׁידַע אֲמַתַּת הַמִּצְוָה כִּמָּה שֶׁהִיא. וְהַשִּׁיבוּ בְרוּךְ הוּא שְׁאִין כּוֹחַ בְּדַעַת הָאָדָם הַחַי שֶׁהוּא מַחְבֵּר מִגּוֹף וּנְפֶשׁ, לְהַשִּׁיג אֲמַתַּת דְּבַר זֶה עַל בְּרִיו.

יב. וְהוֹדִיעוּ בְּרוּךְ הוּא מָה שֶׁלֹּא יָדַע אָדָם לְפָנָיו וְלֹא יָדַע לְאַחֲרָיו, עַד שֶׁהַשִּׁיג מֵאֲמַתַּת הַמִּצְוָה דְּבַר שֶׁנִּפְרָד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּדַעְתּוֹ מִשְׂאָר הַנִּמְצָאִים, כִּמּוֹ שִׁיִּפְרֹד אֶחָד מִן הָאֲנָשִׁים שְׂרָאָה אַחֲרָיו, וְהַשִּׁיג כָּל גּוֹפוֹ וּמִלְבוּשׁוֹ בְּדַעְתּוֹ מִשְׂאָר הָאֲנָשִׁים; וְעַל דְּבַר זֶה רִמָּז הַכְּתוּב, וְאִמֵּר "וּרְאִיתָ, אֶת-אַחֲרִי; וּפָנִי, לֹא יֵרְאוּ" (שמות לג, כג).

יג. וְכִיּוֹן שֶׁנִּתְבָּרַר שְׁאִינוּ גּוֹף וְגוֹיָה, יִתְבָּאָר שֶׁלֹּא יֵאָרְעוּ וְלֹא אֶחָד מִמֵּאֲרָעוֹת הַגּוֹף: לֹא חֲבוּר וְלֹא פְרוּד, וְלֹא מְקוּם וְלֹא מְדָה, וְלֹא עֲלִיָּה וְלֹא יְרִידָה, וְלֹא יָמִין וְלֹא שְׂמָאל, וְלֹא פָנִים

וְלֹא אַחֲזֹר, וְלֹא יִשְׁיבָה וְלֹא עֲמִידָה. וְאֵינוּ מְצוּי בְּזֶמֶן, עַד שִׁיחֶיהָ לוֹ רֹאשִׁית וְאַחֲרִית וּמִנֵּין שָׁנִים; וְאֵינוּ מְשַׁתְּנָה, שְׁאִין לוֹ דָּבָר שִׁיגֵרָם לוֹ שָׁנוּי.

יד. וְאִין לוֹ לֹא מָוֶת וְלֹא חַיִּים כְּחַיֵּי הַגּוֹף הַחַי, וְלֹא סְכָלוֹת וְלֹא חֲכָמָה כְּחֲכַמַּת הָאִישׁ הַחֲכָם, לֹא שִׁינָה וְלֹא הִקְיָצָה, וְלֹא כַּעַס וְלֹא שְׁחוּק, וְלֹא שְׂמִיחָה וְלֹא עֲצָבוֹת, וְלֹא שְׁתִּיקָה וְלֹא דְבוּר כְּדְבוּר הָאָדָם. כִּן אָמְרוּ חֲכָמִים, אֵין לְמַעַלָּה לֹא יִשְׁיבָה וְלֹא עֲמִידָה, לֹא עֶרֶף וְלֹא עָפוּי.

טו. וְהוֹאִיל וְהִדְבֵּר כִּן הוּא, כָּל הַדְּבָרִים הִלְלוּ וְכִיּוּצָא בְּהֵן שֶׁנֶּאֱמָרוּ בַּתּוֹרָה וּבְדְבָרֵי נְבִיאִים הַכֹּל מְשָׁל וּמְלִיצָה הֵם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר "יּוֹשֵׁב בְּשָׂמַיִם, יִשְׁחָק" (תהילים ב, ד), "כַּעֲסוֹנִי בְּהַבְלִיָּהֶם" (דברים לב, כא), "כַּאֲשֶׁר-שָׁשׁ ה'" (דברים כח, ג), וְכִיּוּצָא בְּהֵן. עַל הַכֹּל אָמְרוּ חֲכָמִים, דְּבָרָה תּוֹרָה כָּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר "הֵאֵתִי הֵם מְכַעֲסִים" (ירמיהו ז, יט); הֲרִי הוּא אוֹמֵר "אֲנִי ה', לֹא שְׁנִיתִי" (מלאכי ג, ו), וְאֵלּוּ הֵיךְ פְּעָמִים כּוֹעֵס וּפְעָמִים שְׂמִיחַ, הֵיךְ מְשַׁתְּנָה. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ אֵינָם מְצוּיִים אֱלָא לְגוֹפִים הָאֶפְלִים הַשְּׁפֵלִים, "שְׁכֵנִי בְּתִי-חֹמֶר אֲשֶׁר-בְּעֶפֶר יִסּוּדָם" (איוב ד, יט). אֲבָל הוּא בְּרוּךְ הוּא יִתְעַלֶּה וְיִתְרוֹמֵם, עַל כָּל זֶה.